

ПЕРІОД, ЩО ПОСТАВИВ КРАПКУ

Алла АКСЬОНОВА

Продовжуючи розпочату розмову про "чорні смуги" в долі Чорнобильської АЕС, сьогодні зупинюся на періоді аварій та пожеж, які практично й поставили крапку в експлуатаційній діяльності станції, хоча й не остаточну

Сумнозвісна квітнева аварія 1986 року на Чорнобильській АЕС була не першою, та не останньою за всі роки її експлуатації. Помилки проєктантів, обслуговуючого персоналу, як зазначалося в попередній публікації, нерідко призводили до надзвичайних ситуацій та відмови обладнання. Тільки 1980 року 8 разів зупинялися енергоблоки, а саме: з вини проєктних організацій – дві зупинки, заводів-постачальників – три зупинки, обслуговуючого персоналу – три. Однак...

ПЕРША АВАРІЯ НА ЧАЕС

Згідно з архівними матеріалами КДБ у Київській області, перша масштабна аварія на ЧАЕС сталася через п'ять років після її запуску, тобто 9 вересня 1982 року. Під час пробного запуску реактора 1-го енергоблока, після виконаного планового ремонту, стався розрив одного з технологічних каналів, як наслідок – викид радіоактивних аерозолів у вентиляційну трубу. Хмара радіоактивного пилу накрила площу в декілька тисяч гектарів. Для ліквідації наслідків цієї аварії знадобилося близько трьох місяців ремонтних робіт, а сам технологічний канал реактора став непридатним для подальшої експлуатації.

За офіційними даними, аварія не справила значущого впливу на навколишнє середовище, оскільки підвищені рівні радіаційного забруднення були короточасними. Однак проєктанти розробили відповідні заходи з попередження подібних інцидентів.

АВАРІЯ 1986-ГО З НАЙБІЛЬШИМИ НАСЛІДКАМИ

26 квітня 1986 року в ході проведення проєктних випробувань однієї з систем забезпечення безпеки приблизно о 1:23 стався вибух, який повністю зруйнував реактор. Будівля 4-го енергоблока, покрівля машинного залу частково обвалилися. У різних приміщеннях і на даху виникло понад 30 пожежних вогнищ. До гасіння даної пожежі внаслідок важкої радіаційної ситуації та значної

потужності горіння штатними засобами не приступали. Для ліквідації загоряння та забезпечення підкритичності дезорганізованого палива використовувалася вертолiтна техніка. У перші години розвитку аварії зупинений сусідній 3-й енергоблок, проведені відключення устаткування 4-го енергоблока, розвідка стану аварійного реактора. Внаслідок аварії стався викид великої кількості радіоактивних речовин, у тому числі ізотопів урану, плутонію, йоду-131, цезію-134, цезію-137, стронцію-90. Безпосередньо під час вибуху на 4-му енергоблоці загинула тільки одна людина, ще одна – вранці від отриманих травм. 27 квітня 104 постраждалих евакуювали на лікування до Москви. Згодом у 134 співробітників ЧАЕС, членів пожежних та рятувальних команд розвинулася променева хвороба, 28 з них померли протягом наступних декількох місяців. Відразу після приборкання пожежі розпочалися роботи з очищення території й "поховання" зруйнованого реактора. Уламки, розкидані на території АЕС та даху машинного залу, були зібрані всередині саркофага або забетоновані. Довкола 4-го блока приступили до зведення бетонного "саркофага" (об'єкт "Укриття"). У процесі будівництва "саркофага" укладено понад 400 тис. м³ бетону та змонтовано 7 000 тонн металоконструкцій. Його зведення завершено та Актом Державної приймальної комісії законсервованій 4-й енергоблок прийнятий на технічне обслуговування 30 листопада 1986 року.

22 травня 1986 року, згідно з постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР, було встановлено термін введення в експлуатацію енергоблоків ЧАЕС № 1 і № 2 – жовтень 1986 року. У приміщеннях енергоблоків першої черги проводилася дезактивація, перший етап якої закінчили 15 липня. У серпні на другій черзі ЧАЕС вироблено розсічення комунікацій для 3-го і 4-го блоків, зведена бетонна розділова стіна в машинному залі. Після виконаних робіт з модернізації систем станції, передбачених захода-

Президент України Леонід Кучма робить запис у журналі станції про виведення ЧАЕС із експлуатації (15 грудня 2000 року)

ми, спрямованими на підвищення безпеки АЕС, розпочали фізичний пуск реакторів: 1 жовтня – в першому енергоблоці, 5 листопада – в другому, 4 грудня 1987, після ремонтно-відновлювальних робіт – третього енергоблока.

Будівництво 5-го і 6-го блоків припинено за високого ступеня готовності об'єктів. Існувала думка про доцільність закінчення будівництва і пуску 5-го блока, що мав незначні рівні радіаційного забруднення, замість проведення масштабної дезактивації 3-го блока для його подальшої експлуатації.

ПОЖЕЖИ

Рік 1986-й

23 травня 1986 року о 14:40 у кабельних тунелях двох приміщень 4-го аварійного енергоблока внаслідок короткого замикання сталася пожежа. Горіли кабелі силових збірок, пластикат і мастило. Пожежа тривала близько 7 годин. Роботи з ліквідації ускладнювалися високими експозиційними дозами радіоактивного випромінювання, які виникли ще під час аварії 26 квітня. Гасіння проводилося малими групами при мінімальному часі перебування розрахунків в осередках пожежі з використанням бронстехніки. Для ліквідації загоряння знадобилося до 8 годин, участь взяли 268 пожежників, які отримали значні дози опромінення.

Рік 1991-й

Через п'ять років після вибуху 4-го реактора, 11 жовтня 1991 року, на ЧАЕС сталася сильна пожежа в машинному залі. Внаслідок надзвичайної ситуації виведений з ладу збудник генератора й турбогенератор № 4, згоріло 180 тонн турбінного масла, а також була сильно пошкоджена покрівля машзалу – близько 2,5 тисячі квадратних метрів покрівлі обрушилося.

Цікавий факт

30 травня 1990 в 14:40:06 на майданчику ЧАЕС зафіксовано землетрус інтенсивністю близько 4 балів за шкалою МБК-64, епіцентр якого знаходився в Карпатських горах, на території Румунії. Сила підземних поштовхів у Києві становила 4-5 балів.

ОСТАТОЧНА ЗУПИНКА В ХРОНІЦІ ПОДІЙ

Пожежа 11 жовтня 1991 року на 2 енергоблоці слугувала підставою для рішення Верховної Ради України про зупинку й негайне виведення з експлуатації другого енергоблока Чорнобильської АЕС, а також про зупинку першого й третього енергоблоків у 1993 році. Проте вже в 1993 році Мораторій 1990-го року на будівництво нових атомних електростанцій був достроково знятий, і за пропозицією Кабінету Міністрів України прийнято рішення про продовження експлуатації Чорнобильської

АЕС протягом терміну, визначеного її технічним станом.

Під впливом світової громадськості та взятих зобов'язань було прийняте остаточне рішення про виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1997 року визнано доцільним здійснити дострокове зняття з експлуатації енергоблока № 1, зупиненого 30 листопада 1996. Постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 1999 року визнано доцільним здійснити дострокове зняття з експлуатації енергоблока № 2, зупиненого після аварії 1991 року.

Законодавче підґрунтя

11 грудня 1998 був прийнятий Закон України, котрий визначив особливості правових відносин під час подальшої роботи ЧАЕС та дострокового зняття з експлуатації енергоблоків, перетворення зруйнованого четвертого енергоблока на екологічно безпечну систему, а також захист персоналу Чорнобильської АЕС.

29 березня 2000 року Кабінетом Міністрів України прийняте рішення про дострокове зняття з експлуатації енергоблока № 3 та остаточне закриття Чорнобильської АЕС до кінця 2000 року. У квітні 2000 року Указом Президента України була створена Міжвідомча (урядова) комісія з комплексного вирішення проблем Чорнобильської АЕС.

У вересні 2000 року відповідно до Указу Президента України створено Організаційний комітет із підготовки та проведення заходів, пов'язаних з Актом закриття Чорнобильської АЕС.

У жовтні 2000 року Президентом України затверджені "Заходи закриття Чорнобильської атомної станції". 29 листопада 2000 року Постановою Кабінету Міністрів України визначений термін остаточного зупинення й переведення в режим зняття з експлуатації 3-го блока ЧАЕС.

5 грудня 2000 року в зв'язку із закриттям ЧАЕС пройшли парламентські слухання за участю іноземних представників. У цей же день через проблеми в системі захисту реактор 3-го енергоблока був зупинений. Але 14 грудня його знову запустили, правда, на 5% потужність, для церемонії зупинки.

15 грудня 2000 року о 13 годині 17 хвилин за наказом Президента України під час трансляції телемови Чорнобильська АЕС – Національний палац "Україна" обертом ключа аварійного захисту п'ятого рівня назавжди зупинений реактор енергоблока № 3 Чорнобильської АЕС. Станція припинила генерацію електроенергії. Але ця подія не стала остаточною крапкою в долі ЧАЕС. Про це ми розповімо в наступній публікації.

Історичний момент: оператори зупиняють роботу 3-го енергоблока ЧАЕС (15 грудня 2000 року)